

САНА ОЛОХ

Х а н н а т
1931 оыл алтынны
15 күнүттэн тахсар

ССКП ЧУРАПЧЫТААБЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЯ
ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААБЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

№ 24 (5818)

1983 оыл. Олуныу 24 күнэ
чэппиз

Сыаната
2 харчы

Хонтуруол — көдьүүнүнэн

Народнай хонтуруол оройуоннаабы комитетин инициатива ааспыт сылга норуот хаһайыстыба-тыгар 61328 сойкуобайдаах хоромну олохтоолуу-лун арийдылар. Комитет 30 дуоһунастаах үлэни-тэри эппиккэ тарта, ол иһингэр 7 киһиэхэ хама-лыгар начет омордо, 3 киһини прокуратура кө-рүүтүгэр бэрэрдэ.

Хаһайыстыбаннаа суох быһыыны утары өхсү-бууга, ыһымы-тобууну аччатымга, уураахтар туолууларын хонтуруоллааһынга норуот дозор-найдарын оруоллара эмиз биллэрдик үрдээтэ. На-роднай хонтуруол «Чурапчы» совхозтаагы голо-ной группата (председатель Сивцев А. С.), Мугудай, Хадаар уонна Чакыр отделениеларынаагы группалар (председателлэр Пермяков Д. Д., Мартынов М. М., Никонов И. И.) ордук былааннаахтык үлэллилэр. Народнай контроллердар сүөһү аһылытын бөлө-мөһүнүгэ, оту мээрэйдээһинигэ, ороскуоттааһынга, комбикорму харайыыга, фермалар үлэлэрингэр бэ-рэбиэркэлэри былааннаахтык ытталлар.

Промышленной предприятиеларга, тутар уонна хааччыйар гэрлэтэлэргэ контроллердар эмиз элбэх бэрэбиэркэлэри ыттан баар итэбэстэри туоратар дыһааллар ылыллыларын ситиһэллэр. Урукку өттүгэр «Якутсельстрой» мехучастога, «Якутмеж-совхозстрой» мехколониата, олоһу-дыһаары хаач-чыымы управлениета, оройуоннаабы киһи балыы-на, райсовет исполкомун норуот төрөүрүктүгэр уонна културага отделлара электроэнергияны аһары ороскуоттааһын иһин хаста да сэмбэ тар-дыллыбыттара. Юбилейдаах сылга киһилэр бу үлэҕэ бэрээдэги олохтоотулар. Ол да түмүгэр 100400 киловатт-час электроэнергия көмчүлөннэ. Пятилетка бастагы сылыгар промкомбинат омор-бут бородууксуйата стандарка эппиктээбэт, хаа-чыстыбата мөлтөх буолан улахаппык сэмэлэмми-тэ, 11 тыһ. солк. бородууксуйата уһуллубута, кул-турнай-бытовой табаардары омордуу былаана толо-руллубута. Народнай контроллердар быһаччы ороһууларынан ааспыт сылга мана бородууксу-йа хааччыстыбатын тупсарыыга элбэх үлэ ыты-лынна. Ити курдук, райпотребобществота табаар-дары харайыы, сыаналары туттуу тупсарылына, эргин быраабылаларын тутууу, итэбэстээһини утары өхсүһүү күүһүрдүлүннэ.

Элбэх бэрэбиэркэлэр гражданныр суруктарынан, үксүүлэринэн сибээстээн ытыллылар. Олор тү-мүктэрингэр Карл Маркс аатынан совхозка, оро-йуоннаабы киһи балыыһага, лесопункта делопроиз-водство, клиентэри приемааһын, суруктарга эппиктээһин бэрээдэктэннэ.

Ол эрэри норуот дозорнайдар арийбыт итэбэ-стэ билгити да көмүгэр туоратыллан испэттэр. Эт-үүт комбината, «Якуткоммунаэнерго» учаастага, дыһа-уот, коммунальной хаһайыстыба производ-ственной управлениета электроэнергияны көмчи-лээн туһаныыга боччумнаагы оморботулар. Техни-каны туһаныыга, харайыыга, уматык-обуунуох ма-тырыйаалларын туһаныыга бэрээдэк тупсан биэр-бэт.

Совхозтарга сүөһү кыстыгын тэрээһинигэр, уу-раахтары олоххо киллэрингэ үгүс итэбэстэр баал-лар.

Ити биричиннэтинэн народнай контроллердар ир-дэбиллэре ситэтэ суоҕа, туһааннаах салыааччылар синааллара арыт ааххайбаттык сыһыаннаһаллара буолар. Онон народнай контроллердар үлэлэрин би-лигин көрдөбүллэр таһымнарыгар таһаарыыга олохтоох партийнай тэрлэтэлэр күнүтэ көмө-лөллөрө эрийиллэр.

Норуот хонтуруола чопчу былааннаах, ысыл-лаах-соруктаах уонна онон үлэ-э-хамнаса, олоххо-дыһаахха биллэр-көстөр көдьүүстээх буолуохтаах.

ССРС Министрдарин Советыгар

ССРС Министрдарин Совета 1983 сыл кулун ту-тар 5 күнүнээҕи, субуотатаагы, сыһыалаах күнү кулун тутар 7 күнүгэр, бенидиэнньиккэ, көһөрөргө уураах ылына.

Ыгырыны өйүүллэр Быһаарыылаах учаастакка

Республикада салалта аппаратыгар уонна но-руот хаһайыстыбатын атын салааларыгар үлэ-лээбик тыһа хаһайысты-батын специалистара совхоз производствоты-гар, хаһайыстыбаннай үлэ учаастактарыгар үлэ-лээбик ыгырыыт сурук-тары, ССКП КК ыам ыйынаагы уонна сөтин-һитээҕи (1982 с.) Пле-нумнарын уураахтары-гар дыһаалаан эппиктэ бы-һытынан сыаналаан, мин улахаппык сэмбэ көрүстүм.

Мин эмиз тыһа хаһа-йыстыбатын специалиһа-бын. Көниһик сылларга Чурапчытаагы 13 №-дөөх СПТУ-га учууталы-нан үлэлээн совхозтарга идэлээх кадрдары бөлө-мөһүтүм. Бирдэ санаа-тахха, эмиз идэбинэн үлэлээбик курдуктун. Ол эрэри ити хайдах эрэ производствоттан тэйич-чи курдуга. Онон, ССКП КК Комитетин ыам ыйынаагы (1982 с.) Пле-нумунан биирэммит дойду Аһын-уолун про-грамманын олоххо киллэ-

рингэ быһаччы кыттарга дуулуһан, оройуонга са-на тэриллиит «Мана-дааһы» совхозка идэби-нэн үлэлииргэ быһаа-рынным.

Бу хаһайыстыба Ам-ма өрүс сунуһун кырыс-сирин туһага таһаарар, сүөһү аһылытын сово-туопкалааһынга идэти-ир аналлаах. Онон би-лиим, добурум төһө тийэриһин сирэй кы-лааппын киллэрэргэ со-руктаабыт. ССКП КК Генеральной секретара таб. Ю. В. Андронов эппиктин курдук, Ас-уөл программанын толорууну уһатар табыллыбат.

Биһиэхэ араас үчүгэй идэлээх тыһа хаһа-йыстыбатын специалистара салалта аппаратыгар, атын салаа үлэлэргэ сыл-дылларга аһыйаа суох. Киһилэр эмиз республи-када тахсыбыт ыгырыны-ны — партия ыгырыны-тын өйүөхтэрэ дии са-мыбын.

В. ЕФРЕМОВ,
ученый-агроном,
ССКП члена.

СОВХОЗКА—КЫҢЫЛ ЗНАМЯ

Эрилик Эристин аа-тынан совхоз 1982 сылга сылгы интенигэр рес-публикатаагы социали-стической куоталаһынга оройуоннар бастагы бө-лөхтөрүн хаһайыстыба-ларыгар кыайылааһын-нан тахсыбыта.

Ааспыт бенидиэнньик-кэ совхоз киһи уһайба-тыгар — Дириггэ сыл-гыһыттар сүбэ мунуу-хтарыгар куоталаһы кыайылааһа совхозка Саха АССР Министрда-рин Советын уонна ПССУОС көһөрүллэ сыл-

дыар Кыһыл знамятын үөрүүлээх быһыыла-май-гыга ССКП райкомун бастагы секретара И. П. Листиков туттарда.

Снимокка совхоз пред-ставителлэрингэр респу-блика Кыһыл знамятын туттарыы түгэнэ.

И. Оконешников фотога.

КИЭН ТУТТАР ДЬОННОРБУТ

«Сельхозтехника» хол-боһук өрөмүөнүүр мас-терскойтар аккумуля-торщик Н. П. Захаров, тимир уустара Т. Т. Дьячковскай уонна И. К. Осипов сыл саҕаланна-дыттан үчүгэй ээтич-

нээхтик үлэлиллэр. Николай Петрович тох-сунууга былаанын 1314 норма-чааһынан аһар-быта, оттон Терентий Терентьевич уонна Ни-колай Кириллович бири-дии бэйэлэре 412-лии

норма-чаастаах үлэни то-лорон соруудахтарын 139-туу — норма-чааһынан куоһарбыттара.

Билигин тимир ууста-ра олоххо-дыһаахха тут-туллار тэриллэри — ан-ныыллары, ломнары, күл

Оройуон рекордсменнара

Константин Изотович НЕУСТРОЕВ

Фермаларга ыаммыт үүтү тутатына арым заво-дугар киллэрен туттарыы — төгүрүк сылы мэдди ааспат-арахпат, өрүүрү-сыһыанары билимэт тү-бүктөөх үлэ. Маны совхозтар саамай эрэнэр меха-низатордарыгар итэҕэйэллэр.

Карл Маркс аатынан совхоз Одьулууннаагы от-делениетыгар бу үлэни Константин Изотович, то-лорор буолбута хайыс да сыла. Киһи пилэстэ-бастагы сылытар 38451 тонна-километры оморон оройуон чемпионун аалай лицензияны көпүтэ. От-тон ааспыт, юбилейдаах сылга өссө туруулайар үлэлээн ити көрдөрүүтүн 46072 тонна-километрга тирдээн бэйэтин совхозун шофера И. Г. Никонов 1979 сыллаахха олохтообут рекордун 6723 тонна-километрынан тупсаран оройуон рекордсменын үрдүк аатын ылары ситистэ.

«Чисэ, албан аат — үлэһин!» диин девизтээх мос-квичтар баччысмынарын өйөөн, рекордсмен шофер быһыл өссө үрдүк кирбингэ дуулуһар.

ҮӨРҮҮЛЭЭХ МУНЬАХ

Олуныу 22 күнүгэр оройуоннаагы Култура дьэтигэр ССКП райко-мун бюротун, народнай депутаттар оройуоннаагы уонна Чурапчы сельской Советтарын исполкомна-рын Советский Армия уонна Муоратаагы Ва-йыланай Флот 63 сылла-ра туолуутугар аналлаах үөрүүлээх мунууахтара буолла.

«ССРС Сэбиллэнииттээх күүстэрин 63 сыла» диин дакылааты оройуон ба-йыланай комиссара А. С. Барабаков омордо.

Аҕа дойду Улуу сэри-тин кыттылаахтарыгар үөрүүлээх быһыыла-май-гыга «Забайкальской фронт ветерана» диин аһаахтар туттарылыны-лар.

Мунууах кыттылаах-тарыгар бырааһынньик-таагы концерт көрдөрү-лүннэ.

Баһардары, о. д. а. оно-роллор. Нэһилиһиниэ ити табаардары хамааратык атыһалаһар.

Бастын рабочайдар олунууга эмиз социа-листической куоталаһы иһинки күөнүгэр иһэл-лэр.

А. ЗАХАРОВ.

Актив үөрэнэр

ССКП райкомугар партийнай-халһайыс-тыбаннай актив оскуолатын учураттаах ааныгыта буолла.

Занятые «Ула дьис-сипилинэтин бөгөргө-түү — производство сү-рүн резервизэ» дьон те-мада ССКП райкомун бастык секретара И. П. Листиков, ССРС-ка үлэ туһунан Сокуллар сү-рүн бадаһычыларын туһунан народнай суду-на Е. И. Макаров лек-циялары аахтылар. ССКП райкомун иккис секретара С. П. Макаров уонна райком итэти таһынан лектора К. К. Пермиков аан дойдутаагы бала-һыанна сорох боп-туруостарыгар иинг ырытыллары онордулар.

И. КЛАДКИН

Көлүөнэлэр көрсүһүүлэрэ

Ыһыт дөйдүбүтү-гар үлэллэр ыччаты үөрэхтээһин 40 сыла туолуутунан сибээс-төөн бичай-заочнай оскуола салалтата со-нуу бичэри тэрийдэ.

Оскуола үөрөнөччилэрэ урукку выпускниктар, сорун уонна үлэ ветеран-нара И. А. Петрову уон-на П. А. Седалищевы, район үлэлитэ В. К. Пер-мякованы кытта көрсө-түлэр. Ыалдыттар урут хайдах усулуобуйада үөрөнүттэрин, бэйэлэрин олохторун, үлэлэрин ту-һунан көрсөтүлэр, ити-чаттарга ситиһилээх үө-рөбү, айымньылаах үлэ-ни баардылар.

«СО» корр.

Специалистар көмөлөрө

Республикатаагы ба-лыһаһтан эмчиттар сэтте киһилээх бири-гээдэлэрэ тахсан оро-буосһаагы киһи уон-на Диринтээри учас-ковой балыһаларга сылдьан ыарыһахтары көрдүлэр, олохтоох специалисттарга көмө-лөстүлэр.

Биригээдэни республи-катаагы балыһаа кы-лабынай ыраһын солбу-һааччы Владимир Сте-панович Попов салайда. Киһини кытта терапевт Л. Д. Егорова, хирург С. Д. Капустин, педиатр А. Д. Климентова, невро-патолог А. Г. Игнатова, акушер-гинеколог О. М. Колесова, инфекционист Е. Д. Бугаев уонна лабо-рант-врач Е. П. Попова сырыттылар.

Опыттаах врачтар Хоптодо нэһиликэргэ уон-на олох-дьаһагы хаач-чылайы управлениетын коллективтар сылдьан үлэлэрин билиһиннэрдил-лэр, санитарнай-чабди-гирдэр пропаганданы ыһтылар.

А. ПЕРМЯКОВ

Көрдөбүлү күүһүрдүөххэ

Вахсытаагы цеховой торилта аһаҕас мунһа-дар производствениай уонна үлэ дьиссипилин-нэтин бөгөргөтүү туһу-нан боптуруоһу дүүү-лэһиниэ тыл эппит дьон баар балаһыанньаны ди-ринтик ырыттылар.

— Бичиэхэ бөрогуу-лаһаһы, күн анардан үлэлэһиниэ, үлэҕэ ээл-дээл сыһыаннаһы чак-чыларга суох буолбатах-тар, — дьэте ветрач А. И. Пестряков. — Үлэҕө тахсыы таабыла ситэ то-лоруллубат. Отделение совета үлэ дьиссипилин-нэтин көмүгэр анализ-таан, буруйдаахтары сө-мөҕө тартан испит.

Араатар итинтэн сал-гыы сүөсүһүттэргэ, ордук киһилэр түбүктээх көм-үрүгэр, маһаһыттан табаары учарата суох биэрэр наадалаарын ый-да.

Үлэ ветерана комму-нист А. Н. Оксимова, ССКП РК сөтиннэһитэри Пленум үлэ дьиссипи-линэтин бөгөргөтүү боп-туруоһу тоһоолосон ту-руорбута тоһоостооһун бөлүстөөн туран, хаһаа-йыстыбаннаһа суох бы-һыһыны утары өксүһүүнү күүһүрдэри модьуйда. Киһи, чуолан, оҕус, эт-көл аһыһах буолан бөл-ойүө таһыһыгар ДТ

трактордар сүүрүлэртин, оту оҕустарааччылар аламстар кытылыларын эрэ сылдьар, ходоһа уу-ту тардыһытын саһана он-но ким да эргиллэбэт буолан албах от хаала-рын сэмэлээтэ.

— Нэһилиэк, совхоз от-делениетын салайааччы-ларын олохсуган үлэх-төр наада, — дьэте ком-мунист В. Г. Оксешникова.

Партийнай олох бэбизскэбэ — дьиссипилинэ боптуруоһа

Ковка. — Сорох коммуни-стар арыгыдыһыллар, бири-диллээни ыччаттар общес-твеннай бөроөдөгү көһөл-лөр. Ол сөмөтө суох хаа-ларга куһаҥан содуллаах.

Коммунист Д. А. Абра-мов үлэ дьиссипилинэ-тин аан бастаан сала-йааччылартан ирдилгэ-эттэ уонна дьаһаллары рабочайдары кытта киһиник сүбэлэһин ыһы-нар наадаһын бөлүстөтэ.

Мунһах кытыһылаах-тыра үлэ дьиссипилинэ-тин, общественнай бөроө-дөгү бөгөргөтүүгө сала-нар үлэлиттэр, общес-твеннай тэрилтэлэр бү-түүннэрин күүһүн тү-мэргэ эттилэр.

И. КАНДИНСКАЯ

Үлэ бириэмэтин — көдүүстээхтик

— Совхоз отделениетын конторатыгар үлэ сар-сыларда 8 чаас 30 мүнүү-төтөн саһаланыахтаах эрэри, ити кэмтэ биэр-да салайааччы көһөт, ырай тенискэ, биһилир-га сонһуу үтөннир.

— Сүөсүһүттэр үлэҕэ тахсыһыларын бириг-дэнир А. Н. Осипова ый бүтүүтүгэр эрэ, ону да-һаны ферма старшайда-

хеховой партийнай та-рилта аһаҕас мунһаҕар буолла.

ССКП членна М. М. Мартынов, сельсовет ис-полкомун салайааччыла-ра үлэҕэ бэйэлэринэн хо-йутуулларын, эрдэ дьиз-диллэрин критикаһан туран, киһилэр холобур буолуохтаахтарын сана-та.

Отделение управляю-щайа П. П. Тарасов үлэ-ни учуоттааһын итэҕэ-тиригэр тохтоото. Кы-теһөнү үлэлэһитэ, сору-дах хайдах толорулабу-та бөробүрүккэлэмэт бу-олан саһааны көрдүн, бү-тэни ерөмүөннээһин, о. д. а. курдук үлэлэргэ хаһиас-сим теһөнү эгиринэн тө-лөнөр, үлэ көтүмэхтик толорулар. Арыгыһыт-тары, бөрогуулсуктары профком көмүгэр дьа-рыһбат.

Механизатордарга үлэ-лири усулуобуйа ситэ та-риллибэти, онон техни-ческэй көрүү кыаллыба-тын коммунист А. И. Ан-дросов критикаһата. От-тон И. Н. Диодоров уонна Г. И. Сивцев үлэ тэрээһинэ мөһтөбүн туһанан сорох трактористар бас-баттах сылдьалларын тохтору модьуйдулар.

Мунһах итэҕэстэри туоратыһа чопчу сору-ктары туруорда.

М. СЕДАЛИЩЕВ

Ямалтан композитор

ТОМЕНСКАЯ УО-БАЛАС. Семен Нико-лаевич Наруй венес-кэй национальнай ос-куолаа музыкальнай буквары онорууну саһалаата. Киһи 50-тан таһаа ырылар автордара, фортепиан-най айымньылардаах, музыкальнай чочу-йуулардаах. Наруй ди-рижескэй уонна көр-дөөх ырыалары та-баһыттар, балыһыт-тар, булчуттар тап-тыһыллар уонна Ы-лыһыллар. Композитор айымньылары Ямал-танын автономнай уокурукка уус-уран самодетельность кол-лективтарын, вокаль-най-инструментальнай ансамбллар реперту-ардарыгар кирибиттэ-рэ.

С. Саложков фотота. ССТА-фотохрониката.

тиллэр. Ону Вера Гу-рьевна сипилик үөрөтөн, ырытан саһа көрдөбүл-лөргө сөп түбөһиниз-рин дьарыктанар. Туох хаһык киһиэхэ, уроок сыалын таба туруорар. Онно олохуран хас бири-диги уроокка тус-туһунан толкуйдаан билиһини ор-дук көдүүстээхтик инэ-рэр туһутар араас ны-

һын далыгар тутар, гео-ретическэй матырыйа-лы үчүгөйдик биэрэр уон-на ону өйдөнүмтүн тыл-ларынан тириердэр.

Кабинетнай үлэҕэ учу-тал улахан болломтотун уулар. Омос көрдөххө, киһи улаханньык сөбө-рө-маһыһа киһи кабине-тыгар суох. Билигин со-рохтор кабинеты теһо

бу стандар биир колон-ка күннээги сонуннарга анаммыт. Онон матыры-лааллары бириэмэттэн бириэмэттэргэ саһардыл-лан иһэр. Уруокка тут-тарга аһаан элбэх хроно-логическэй, о. д. а. көрдө-гөр таблицаһар, тематическэй паапсаһар, кар-точкалар оһоһуллубут-тар. Маны сэргэ каби-

наагы биир мунһахта-рыгар үөрөнөччилэр ор-толоругар политическэй дьаһаллары быһааннаах-тык уонна тэрээһиннээх-тик, оскуолаа аан дойдуга буола турар событи-ларга сыана биэрэн по-литическэй митиннэр, манифестациялар, кален-дарнай политическэй бы-раһыһыһыктар ыһыт-лаллара бөлүстөмүтэ. Сино олохуран киһи ос-се «Политическэй митин-нэр — үөрөнөччилэри по-литическэй итти бири-көдүүстөөх формата-һын темада реферат су-руйан педагогическэй аа-һыһыларга кытыһыта. Онтукага оройуонна уонна республикада хай-баһыта. Билигин киһи «УХ кылааска В. И. Ле-нин айымньыларын үө-рөтин ньымалара» дьиз-теманан дьарыктанар уонна эмнэ реферат су-руйар баһалаах.

Вера Гурьева — ор-дуюон биир үчүгэй үлэ-лээх пропагандиһа. Кө-кө сылларга комсомоль-скай, маассабай-полити-ческэй үөрэх оскуола-рыгар пропагандистаабы-та. Билигин партийнай үөрэх оскуолатын сала-йар. Үөрэх теоретичес-кэй таһыһын үрдөтөр и-тинтэн хас биридин за-нятиһаа кичэллээхтик баһыһанэр. Итэҕэччилэр занятиһы көтүһүккэ сылдьалларыгар, актив-найдык дьарыктаналла-рыгар кытаанах ирдэби-ли туруорар.

Түмүктээн эттэххэ, В. Г. Оксешникова дьо-кутар-сэргэтигар ыһы-танан ытыктанар. Ол-улахан үлэһэн, дьулу-рунан ситиһиллэр.

И. ЯКОВЛЕВ

Идеологическэй фронт байыастара ытыктанар педагог, пропагандист

малары туһанар. Уруоктара элбэх этап-таахтар, уроок быһаһын туһуары үөрөнөччилэрин болломтолоро намыһа-бат, бары активнайдык үлэллиллэр. Холобур, биирдэ Х кылааска «Ара-дойдуу көмүскүүр Улуу сэрии» темада хатылаа-һын уроугар сылдьан ту-рардаахпын. Онно үө-рөнөччилэр боптуруос-тарга эппиттээхтиилэр, хронология таблицаһа хатыланна, эрдэ ыһыт соруудаһынан оһолор ин-формациялары онорду-лар, пластинка иһиттилэр, Л. И. Брежнев «Аччыгый Сир» айымньыһыттан бы-һа тардыһалары ахты-лар, учебник «Докумен-тар уонна чакчылар» дьиз салаатынан дьа-рыктаньы тэриһиттэ.

Уруок бүтүүтэ учуотал түмүктээһини онордо уонна кылааһы тас от-тунан ааһыһа соруудагы биэрдэ. Вера Гурьева уроок быһаһын туһуары хас биридин оһону хара-

хеманизациялааһын а и-электрификацирован а и-средстволардааһын а и-мунһууллубут матыры-баһын аһаһаан элбэһи-нин сыһаһыһы курдук-тар. Вера Гурьева ка-бинетыгар оннук, кыр-дык, суох. Ол эрэри ка-бинет ис хоһоһо, оһо-һуута күннээги үлэҕэ бы-һаһы туһалаах, үө-рөнөччилэр история, об-щество сайдыһытын со-куоннарын өйдүүлэри-гэр чакчы көмөлөһөр ғы-на толкуйдаһыт. Кы-лаабыһаһа, матырыйаал-лар күннээтэ көдүүстээх-тик туһанылаллар. Исти-тиннээ уруокка мэлдьи наадалаах История би-риэмэтин дьизтэ, об-щественнай-экономичес-кэй формацияларга, ре-волюционнай өксүһүү оһаптарыгар, коммуни-стическэй обществоһы ту-туу закономерностарыгар аһадалаах стандарттар ыһаһыттар. Биир стен-дэ ССКП ис уонна тас политикаһын көрдөрөр.

некка элбэх көрдөрөн үө-рэтин бөлэм средстволар-га: картаһар, диапозит-ивтар, фильмиэр, фоно-хрестоматия, о. д. а. баал-лар. Ол барыта сүрдээх бөроөдөгүтээхтик, систе-малаахтык караллыбыт. Учуотал оннук средство аһаһаһын ара экириетис-пэтэ көрөхсөһиллээх. Ки-һи уроокка хайаан да туттуллалары онностор уон-на ону мэлдьи бириэмэ-тигэр иттиһинэ миһэтти-гэр туһанар. Онон киһи-хэ туһата суох сытар матырыйаал суох.

Эппиттэ курдук, Вера Гурьева — директоры үө-рэх чаһыгар солбуһаач-чы. Онон, биллэн турар, үгүс бириэмэтин үө-рөтин процеһын тупсарыһа, учуоталлары кытта үлэ-ни тэрийиһэ биэрэр. Ол-гыман баран ону аахсы-бакка, кылаас тас өттү-һин ыһыттылар үлэҕэ уон-на нэһилиэк обществен-най олохтор активнайдык ыһтылар. Оройуон учуу-талларын атырдыах ыһы-

Субуруускай аатынан
олунньуга госу-
дарство үтү туттары
салынып тодорбот кут-
талына.

Балаһыаннааы көнө-
үтүгө туох эбии дыһал-
лар ыһылдан эрэллэрин
бийиһе оройуонна
ыһырылаах Болтоно
отделениетыгар тийибит.
Манна кыстык ыйдары-
тар эбэһээтэлиһитэ то-
лоруллубакка иһэрин ту-
һунан бийиги хаһыат-
пыт суруйан турар.

Фермаларга сүөһү эбии
ойууһууһунан толору
хааччылыбыт күнүгэ 23
тонна убарас көөннөрбө
уонна кормовой мизал,
балык мээккэтэ, доруоһа,
6 тонна комбикорм бул-
лаастаах дуһа, сиилас
сирдирдэр. Фермалары
үлэтирэринэн хааччы-
лыыга былааннаахтык
ылсыбыттар. Соторутаа-
рыта 4 уол «Кэскил»
ферматыгар ыанньык-
сыттыгы тахсыбыттар,
онон ыанньыксыт ах-
саана 20-дэ тиэрдили-
бит, итинэн ынады ба-
рытын ыыр кыахтам-
мыттар. Нырайы көрүү-
гө икки киһи анаммыт.

Сүөсүһүттэр дьээнэ-
уотунан, маһынан, муу-
һунан хааччылыылары

тупсуубут. Икки фермага
итини аһылык тэрилли-
бит. Бары фермаларга
кыһыл мундуктар тупса-
байдык онгоһуллубуттар.
Вэтинсэ ахсын «Сүөсү-
һүт күнэ» ыһыттылар.
Коллективтарга үлэ дьис-
циплинэтин боппуруоһа

Бийиги рейдэбит

иккигик дьүүллэһили-
бит. Ынады күнүгэ үстэ
ыһыллар, раздойдууллар.

Ол эрэри ити барытын
кедьүүһэ того эрэ көстү-
бэт. Кырдык, сүөһү ту-
руга куһағана суох. От-
тон бородууксуйаны биз-
ригитэ? Вилигин күнүгэ
С.В эра центнер, биридди
ынахтан баара-суоһа 4,8
кг. үүт ыанар. Онон ый-
даабы былаан ыраадынан
толоруллубат туруктам-
мыт.

Одохтоох салалта ити-
ки сииһиыр ынахтары
маассабайдык уоллары
садаламмытынан быһаа-
ра сатыыр. Оттон ол ба-
йэлэрин буруйдаар. От-
деление 445 ыанньык
ынадыттан 33-дэ төрөө-
бүт, 8-һа төрбостобут.
Онон бу күнүгэ мыра-
та 263 ынах ыата сый-
дыр буолуохтааға. Он-

тон эминийин тардаллара
135 эрэ. Ол иһигэр «Эр-
чим» ферматыгар 120
ынахтан 53, «Сарданга»
эссе аһылах ыатар. Ыан-
ньыксыттар бары көрү-
тэ ыы сыйдыр 5-7
ынахтарыттан күнүгэ му-
нутаан 17-20 кг. күнү-
ку ыамна киилэттөн эрэ
ордугу сыһыайаллар.
Онон болтонолорго рес-
публика бастын хаһаа-
йыстыбаларын, ол иһи-
гэр ыаллыы Уус-Алдан
оройуонун Герой Егоров
аатынан совхозугар рес-
публика икки төгүллээх
чемпион ыанньыксыта,
Үлэ Албан Аатын III
степена орден кавалера
М. Н. Гоговцев, ситиһи-
лэрин сүрүн төрүтүнэн
ынах ыатар болдьоһун
303 хонукка тиэрдибит-
тэрэ буоларын санатыа-
бы баарылар.

Хатылы отделениеты-
гар ыам балаҕа эбил-
либит. Вилигин күнүгэ
7 центнер үүт ыанар,
ити ааспыт сый туһаан-
наах көмнээдигэр
эмиз ордук. Онон отде-
ление бу ыйдаабы бы-
лаанньык толорор кыах-
таммыт.

Манна үүт-ас эссе эл-
биз ыанньыксыт тий-
бэтэ атахтаабыт. Бу үлэ-

дэ уолаттары тардыбат-
тар. Совхоз киһи отделе-
ниета 16 эрэ ыанньык-
сыттаах. Баара-суоһа 35
ынах төрөөбүтэ раздой-
даммыт. Сүөһү көннү-
нэн өлүүтө тахса турар.
Агардас олунньуга 10 бо-
рооску өлбүт. Кыстык
түөрт ыйылар эмиз бол-
тонолорго курдук, бороос-
ку төлөһүүтэ сыччах
33 кг тэһэспит. Кыс-
тык көмүгэр, ону дааны
тохсонуньуга эра, тутта-
рыллыбыт үүт 16 быры-
һыана бастагы суортаа-
дынан барбыт.

Оттон эбии аһылык
быстыбат курдук дуһа
булкадаһыктаах убарас
көөннөрбө уонна сиилас
сиэтиллэ турар. Ус ыан-
ньык ферматтан иккити-
гэр механической ыаһын
киллэриллибит.

Совхоз олунньу хаал-
быт күнүгэр муну-
таан 35 тонна үүтү тут-
тарар кыахтаах. Оттон
графикка 59 тонна көрүл-
лүбүтэ. Вилиги санаабы-
тыгар, үүтү элбөтөр ре-
зервэни ынады уолла-
рыны санаабычча буол-
бакка, специалистар эрэ
көтүллээһини эриһэн
олохтоһон буолар.

Рейдэбэй биригээдэ
чилиэнэрэ:
С. ПОСЕЛЬСКОЙ,
«Кыым» хаһыат
аналл. корр.
С. СМЕРНИКОВА,
«СО» редакциятын
отделын сөбүдүсэһэ.

Оскуола олобо

БИИР ИДЭЛЭЭХТЭР ТҮМСҮҮЛЭРЭ

Начальнай кылаастар-
га учууталлаһын — ба-
лэмнэни кылааска мын-
нэтэ туспа суолталаах,
уратылаах үлэ. Програм-
манан толору дириг уон-
на чинг биллини ылбыт
оро үрдүкү кылаастарга
дааны ситиһилээхтик
төрөнөөччү. Дьэ ол иһин
кылаа кылаастарга үлэ
опытты тарбатыы эмиз
кырата суох суолталаах.

Хатылы орго оскуола-
лар соторутаагыта на-
чальнай кылаастар учуу-
талларын оройуоннаады
семинара ыһытылына
Кини кыттылаахтарга
биир идэлээхтэрин
уроуктарыгар сыһытты-
лар.

Пизрибэй кылааска
нуучча тылын уроугун
опыттаах учуутал А. Д.
Чечебутова аһыгы көр-
дөбүлгэ толору эппиэт-
тирдик ыһыһыта бөли-
тэнэ. Кини элбэх ыы-
маны дьүүрэлээбитин,
техсредствоны көдьүүс-
төөхтик туттубутун сэр-
гэ, бэйэтэ балэмнээбит
көрдөрөн үөрэтэр посо-
биеларын табыгастаах-
тык туһаммыта көрөх-
сөннэ.

Быйыл сана учуутал-

лыыр В. И. Федотова ба-
лэмнэни кылааска мын-
нэтэ уруога элбэх этап-
таах буолла. Эдэр педа-
гог уроук нитэр оруолун
үрдэппитэ, оонһуу эле-
меннэрин тодоостохтук
туһаммыта хайдаһа. Ону
танга ара табаарыстара
киһизхэ истиг субэлэри
бизрдиһэр.

Үлэ чиэспэрэ учуутал-
лаабыт А. М. Попова ма-
тематика уроугар иккис-
тэргэ задачыны өйдөрүт-
тан толкуйдатан өгөр-
бута, теманы олову кыт-
та табыгастаахтык си-
бээстөөбитэ биһирэннэ.

Семинар кыттылаах-
тара аһыгы да уроуктар-
га, кылаас чаастарыгар,
сбордарга сыһыттылар
уонна одор түмүктэрин
ырыттылар.

Семинар иккис чааһы-
гар теоретической дак-
лааттар истилиһилэр.

Түмүгэр методический
бөлөххө, учууталларга
«Аһыһылаах үлэ нас-
пордара» туттарылыһы-
лар.

Н. СОЛОВЬЕВ,
Саха АССР
оскуолатын үтүөлээх
учуутала.

СОНУН УРУОКТАР

Үөрэнээччи тутта-хап-
та сыйдыһытын культу-
ратыгар бийиги оскуола-
бытыгар интэриһинэй
уроуктар ыһытталлар.
Олорго көрөхсө биллээх ба-
лэмнэлэри истэбит. Күн-
нээбэй режими хайдах
онорор, илгээ биризмэ-
ни хайдах туһанар туһу-
нан элбэги билэбит.
Итинниг биир уроукка

культуралаах киһи дьэ-
ни ким хайдах өйдүүрү-
гэр санааны атаһаһы
буолла.

Үөрэнээччилэр дьисси-
плинэлээх буолуула-
рыгар сонун уроуктар
улаханньык көмөлөһө-
лөр.

Аля МОРОФУНОВА,
Чурапчы 8 кыла оск.

УОЛАТТАР — ФЕРМАГА, ЫАННЬЫКСЫТТЫ

Сүөһү ирититигэр биир
саамай сүрүн идэ — ыан-
ньыксыт идэтэ. Бу үлэ
эриһинээх идиһилэр, кыа-
һытас-хотугас дьоннор
наадалар. Ол иһин көн-
ниг көмүгэ фермаларга
уолаттар үлэбэ барыһыла-
ра үксээн иһэр.

Карл Маркс аатынан
совхоз Мугудайдаагы от-
делениетын Төлөй Дири-
гинээбэй биригээдигэр
племенной ядро баар.
Ааспыт күһүнүгүттөн он-
но ыанньыксытынан
комсомолец Владимир
Захаров үлэлээн эрэр.

Соторутаагыта итиннэ
уруукта сельскэй Куль-
тура дьэһитин директора
комсомолец Виктор
Смирников ыанньыксыт-
ты табыста. Кини хо-
лобурун эдэр рабочайдар
Афанасий Мафренцев
уонна Василий Захаров

эмиз батыстылар.
Уолаттар, ынахтары
тутан, хайыы-үйэ үлэ-
лэрин үгэнигэр киирди-
лэр.
— Ас-үөл программа-
тын олоххо киллэрингэ
быһаччы кыттыы — би-
лигини тыа сириг ыч-
чатын ытык иһэ, — дэ-
һэллэр киһилэр.
М. ПЕРМЯКОВА.

КОЛХОЗТАРГА уонна сов-
хозтарга үчүгэй суол сити-
һингэ тиэрдэрэ химизмэ ба-
рытыгар биллэр. Ити ордук ки-
нэ тыйаан сытар хаһаайысты-
баларга сыйһаһаах. Холобур,
оройуон киһинитан 40 кило-
метрдаах сиргэ сытар «Рас-
свет» колхозка транспортнай
ороскуот бородууксуйа себес-
тохмоһун 45 бырыһыанын
ылар көмүгэ бааллара. Хаһаа-
йыстыба сый ахсын госу-
дарство бурдугу, саахарынай сү-
бүкүлэни, үүтү, эти туттары
былаанньык толорбот этэ. Ол сир
үчүгүнү биэрбэттэн да, кол-
хозтаахтар сүрээ суохтарыт-
тан да буолбатаа. Вэлэмнэм-
мит бородууксуйаны тизийи
үтүктүрдээдэ. Дьэ ол иһин
автодрассаны туппуттара, үчү-
гэй суолларынан хонуулары,
отделениелары холбооттообут-
тара. Онон ыла колхоз эрдий-
битэ. Кини 1982 сыллаахха хас
биридди гектартан 28,2 центнер
бурдугу, 387 центнер саахары-
най сүбүкүлэни ылбыта, госу-
дарствова соруулары таһынан
тыһыһанчанан тонна тыа ха-
һаайыстыбатын бородууксуйа-
тын аһылаабыта. Колхоз эко-
номиктара аарылыларынан, ха-

Ас-үөл программа: опыт аадырыстара ИС СУОЛЛАРЫ ОҢОСТОН

хаайыстыба ис суоллары туп-
саран онорбутун түмүгэр хас
сүүстүү гектар туһалаах сир-
тэн бородууксуйаны ылыы 40—
60 бырыһыан үрдэтиллибитэ,
себестоимостя түөрт гыммыттан
бийиринэн намтатыллыбыта.

Эссе биир холобур. Сотору-
таагыга диэри Ватутин ааты-
нан колхоз үлэһит илии тий-
бэгиттэн ыалларыттан биллэр-
дик хаалан испитэ. Итиннээх
сүрүн магистральтан туора оло-
рууга, дьэһит-уот тийбэтэ то-
рүөт буолбута. Партийнай тэ-
ригтэ, колхоз бырабылланна-
та тыа сириг социальнай ула-
рыта тутууга чуолкай линияны
тутуһан үлэни ыһыһыттылар.
Олорор дьэһэлэри тутууну, ас-
фальтированнай суоллары, онго-
рууну тэһиппиттэрэ. Онон бал-
тарга мөлүһөйөн кэригэ сол-
куобай угуллубута. Ороскуот
түргэниг сабыллыбыта. Ха-
һаайыстыба 2-3 сый иһинэн
оройуон орто көрдөрүүтүгэр

кытта сибээстээтэ.
Автомобильнай магистраль-
лары тутуу киһи далааһынаах-
тык ыһыттылар. Агардас бу
пятилеткага таас кутуулаах 150
километр суолу үлэбэ киллэ-
рэгэ сорук туруорунабыт. Сү-
рүн болломтобутун хас биир-
диги улахан нэһилиэннээлээх
гууну оройуон киһини кытта
сибээстири таһынан, хаһаа-
йыстыбалар ис суолларын кэ-
нэтигэ уурабыт. Ити өйдөнөр.
Ол курдук, тыа хаһаайыстыба-
тын таһаарыһын үгүс өттө ис
хаһаайыстыбаннай наадаларга
туһаныллар. Суол боппуруоһун
түргэниг быһаарбатахха,
колхозтар уонна совхозтар эко-
номикаларыгар улахан охсуу-
тары быһаарыы ыарыыр. Суол-
лары тутуу болдьоһун кыта-
тыга суолу тутар уонна өрө-
мүөнүүр управлениелар кол-
лективтарын икки ардылары-
гар социалистической куотала-

Бизэ производственной бири-
гээдэ хас бириддирэ талбыт
идэни баһылаабыт рабочайдар-
тан тэриллибиттэрэ. Салайыга
биригээдэни хозрасчет үчүгэй
экономической төһүүнэн буол-
ла. Атын подразделениеларга
үлэ онорумтуотун үрдэтигини
аккорднай-премиальной төлө-
бүр системата хааччылар.
Управлениега опыттаах маас-
тардартан совет тэриллибитэ,
үлэ хаачыстыбатын үрдэтигэ
кыах бизэр контрольной пос-
тар олохтоомуттара.

Капитальной автотрассалары
тутууга, суолу тутар тэригтэ-
лэри сөргө, колхозтар уонна
совхозтар эмиз кытталлар. Суо-
лу тутуулаахтарга оройуон
предприятиелара уонна тэриг-
тэлэрэ көмөлөһөллөр. Агардас
ааспыт сылга киһилэр суолла-
ры тутууга уонна өрөмүөннээ-
һингэ 1,2 мөл. солкуобайы ук-
путтара, бэйэлэрин күүстэри-

көн уонунан километр ас-
фальтамыт трассалары туп-
гуттара уонна саһардыбыттара.

Бийиги тутууга норуот күү-
һүн туһанартан аккаастаммап-
пыт. Холобур, Куриноно — Прото-
поповка суолун тутууга «Россия»
колхоз тутууччуларга көмөлө-
һөн дьоннору, бульдозердары,
трактордары, автомашиналары
бизрбитэ. Онон салгыы учаас-
такка «Октябрь 50 сыла» кол-
хоз механизатордара үлэлээ-
гиттэрэ. Ити курдук этабынан
баран иһэр.

Суол тутууга бөдө материаль-
най-технической базада тира-
дирэр. Кинини утумнаахтык
бөдөргөтөбүт. Куорат промыш-
ленной предприятиеларын кө-
мөлөрүнэн гудрону битумна
кубулутууга туһаныллар. Т-300
анал установка тангаллар.
Оройуон хаһаайыстыбаларын
холобурдарыттан ис суоллары
түргэн тэһимини тутуу улахан
социальной-экономической
суолталааһын итэрдийдибит. Та-
һаары таһыы себестоимостя
аныгы магистральтарга тонна-
километра 2-3 харчыга төһө-
һэр. Куһаған уонна буор суол-
ларга ити сыһыппара 10—20 тө-
гүл улаатар.

